

розгляді судових справ або винесення рішень при неповно досліджених доказах тощо.

Виходячи з наведеного, поділ державної влади в Україні необхідно розглядати передусім як організаційно-функціональне відокремлення і взаємостимування її гілок, оскільки тільки одного розподілу «недостатньо для реальної демократії». Провідне місце судової гілки у механізмі стримувань і противаг визначається її повноваженнями щодо перевірки конституційності законів, указів, інших актів у зв'язку з розв'язанням конфліктів між гілками влади, між громадянами, їх об'єднаннями і органами державної влади, їх посадовими особами; щодо загальнообов'язкового тлумачення Конституції і законів України; щодо скасування незаконних актів органів виконавчої влади.

Петрів І. М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри конституційного права*

ОРГАНИ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ДЕРЖАВАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ДО ПИТАННЯ ПРО ЮРИДИЧНУ ПРИРОДУ

Сучасні науковці пов'язують встановлення юридичної природи органу конституційного правосуддя з його місцем в системі поділу влади. Узагальнюючи результати досліджень окремих науковців з даного питання, є можливим виділити декілька підходів до вирішення зазначеної проблеми: конституційне правосуддя отожднюється з судовою гілкою влади (А. Барнашов, В. Зоркін, Ж. Овсепян, К. Половченко, А. Селіванов, А. Стрижак, В. Тихий, Дж. Хецуріані, Г. Халмаї та ін.); конституційна юстиція є різновидом контрольної влади (С. Денісов, О. Калініченко, Р. Мартинюк, В. Чіркін, Ю. Шульженко та ін.); конституційна юстиція є своєрідним обособленим утворенням, що не належить до жодної з гілок влади (Я. Ключка, Є. Кіреєва, М. Міхайлова, М. Сербан та ін.). Інтенсивно розробляється також напрям про комплексний характер органу конституційного правосуддя, в поєднуються риси судової і контрольної влад (І. Гарліцкі, Ж. Джангірян, Б. Ебзеев та ін.).

Так, представник першого підходу до визначення місця конституційного суду М. Вітрук наполягає на належності конституційного суду до судової гілки влади, мотивуючи це тим, що конституційний контроль здійснюється спеціальним судовим органом у формі особливого виду судочинства. Таке трактування дає підставу, на думку автора, для включення його до судової системи держави, в якій він займає чільне місце і яке визначається не ієрархією, а компетенцією та характером діяльності, що впливає на правотворчість і правозастосування.

Визнаючи, що конституційна юстиція має багато спільного з судовою владою, Ю. Шульженко, водночас зазначає, що ця обставина не дає пра-

ва визначати його як різновид, складову частину правосуддя і тим самим включати до цієї гілки влади. Основну відмінність при цьому автор вбачає у специфічному (у порівнянні зі звичайним судочинством, коли правова норма застосовується до конкретних обставин справи) характері рішень, які приймаються в процесі конституційного контролю і визначають відповідність чи невідповідність конкретної правової норми Конституції.

У державах Східної Європи багатьма науковцями пропонується у системі поділу влади виокремити нову гілку – контрольну і визначити конституційний суд як орган, що належить до цієї гілки влади. Так, на думку В. Чіркїна, контрольна діяльність притаманна значною мірою будь-якому державному органу, хоча вона і не є для них основною. Зокрема, автор пропонує два головних критерії виділення контрольної гілки влади – це універсальність контрольної функції державної влади та наявність органів, для яких дана функція є основною. На думку прибічників цієї теорії, таким ознакам повністю відповідає інститут конституційного правосуддя.

За свідченням болгарського науковця Н. Бєронова, у перші роки свого існування Конституційний Суд Республіки Болгарія у рішенні № 18 від 1993 р., посилаючись на структуру болгарської Конституції та спосіб формування Конституційного Суду, висловив думку про те, що інститут конституційної юстиції країни не включається до жодної з гілок влади – ні організаційно, ні формально, а тому він є рівноправним у відносинах з органами, які знаходяться на вершині кожної з гілок влади.

Інша група науковців-конституціоналістів також висловлює особливу думку стосовно юридичної природи конституційного суду, зазначаючи, що даний інститут стоїть над трьома гілками влади. Зокрема, Є. Кіреєва, розробляючи проблему місця, яке займає конституційний суд в системі органів держави, критикує погляди російських і зарубіжних спеціалістів, які ототожнюють даний інститут з судовою чи контрольною владою, і пропонує визначати його виключно як вид державної діяльності поряд з правотворчістю, правозастосуванням і правосуддям.

Прикладом такого підходу можуть бути рішення конституційних судів Болгарії, Угорщини, Словаччини, Чехії та Югославії, в яких часто констатується власна автономність щодо інших державних органів і знаходження конституційного суду за рамками трьох класичних гілок влади.

Так, румунський конституційний суд у своєму рішенні (№ 21 від 21 березня 1994 р.) зазначив, що він не є частиною системи судів загальної юрисдикції. Коментуючи дане рішення, М. Сербан відмічає, що Конституційний Суд Румунії визначається ним (рішенням) як самостійний орган державної влади, який має політико-правовий характер. Як вважає автор, Суд не є складовою частиною будь-якої з трьох класичних гілок влади і не є додатковою гілкою влади у державі. Його безпосередній обов'язок полягає у забезпеченні функціонування трьох гілок влади в певних конституційних рамках, допомагаючи їм взаємодіяти в рамках конституційного

поділу влади, але незалежно від них та відіграючи дуже важливу роль у підтримці рівноваги між політичною більшістю і меншістю, державою та суспільством.

Представник групи вчених, які наполягають на комплексному характері інституту конституційного правосуддя Б. Ебзеев акцентує на тому, що конституційний суд як орган судового конституційного контролю має подвійну правову природу, оскільки (відповідно до його функціональної характеристики), є органом правосуддя, який здійснює свою діяльність у формі конституційного судочинства. Водночас з інституційної точки зору, конституційний суд є одним з вищих органів державної влади і в цьому випадку стоїть на одній сходинці з іншими інститутами держави, діючи в даному механізмі незалежно та самостійно.

Інший представник цієї групи Л. Гарліцкі зазначає, що Конституційний Трибунал є самостійним конституційним державним органом, який (відповідно до ч. 2 ст. 10 Конституції Польщі) розглядається як орган судової влади, хоча водночас підкреслюється відмінність між ним і судами загальної юрисдикції. Конституційний Трибунал знаходиться поза судової системи, утворюючи водночас другий, окремий сегмент судової влади. Самостійність Конституційного Трибуналу, на думку автора, знаходить своє відображення і в його автономії.

Таким чином, дослідивши різноманітні наукові підходи до розуміння правової природи органів конституційної юстиції в Україні та державах Східної Європи, найбільш вдалою видається позиція, згідно з якою обґрунтовується саме судова природа органів конституційної юстиції. Даний висновок пов'язаний з тим, що дослідження функціональних характеристик, інституційного оформлення, характеру, принципів і змісту діяльності даних органів в комплексі вказує саме на їх правосудну природу. Органи конституційної юстиції, виходячи зі своїх повноважень, вирішують спори про право і врегульовують правові конфлікти, що виникають між гілками влади, таким чином, встановлюючи конституційну істину про право та забезпечуючи конституційне правокористування та реальний конституціоналізм.

Сон С. С.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
старший викладач кафедри конституційного права*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Питання фінансування є найскладнішим для кожної політичної партії, та незважаючи на вже прийняті законодавчі норми проблема легального фінансування політичних партій залишається відкритою в Україні.